

महाराष्ट्र महामार्ग अधिनियम १९५५ मधील  
कलम ७ व कलम ८ मधील तरतूदीनुसार  
कार्यवाही करण्याकरिता समिती गठित  
करणेबाबत ...

महाराष्ट्र शासन  
सार्वजनिक बांधकाम विभाग  
शासन निर्णय क्रमांक:- न्यायप्र- २०२३ / प्र.क्र. ०४/रस्ते-०७.  
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,  
मंत्रालय, मुंबई-४०००३२.  
दिनांक :- २३ जानेवारी, २०२३.

**वाचा:-** सार्वजनिक बांधकाम विभाग, शासन पत्र, क्रमांक न्यायाप्र- २०२२/सं.क्र. १०१ / रा.म.-१,  
दिनांक ०७-११-२०२२..

**प्रस्तावना :-**

महाराष्ट्र महामार्ग अधिनियम, १९५५ अस्तित्वात येण्यापुर्वी महाराष्ट्रातील रस्त्यांचे नेटवर्क हे ब्रिटीश कालीन व्यवस्थेनुसार करण्यात येत होते. ब्रिटीश कालखंडात करण्यात आलेल्या गावांच्या नकाशानुसारच रस्त्यांची रुंदी विचारात घेतली होती. तसेच गावे, शहरे, वाहतुकीची तीव्रता लक्षात घेऊन आणि रस्त्याचे महत्त्व ठरवून राज्य महामार्ग, प्रमुख जिल्हा मार्ग, ग्रामीण मार्ग इत्यादीचा दर्जा दिला जात होता. त्याचप्रमाणे कॅरेजवे रुंदी, रस्त्याची रुंदी, पुलाची रुंदी ठरविण्यात येत होती. त्यावेळी गावांचे नकाशे आणि रस्त्यांचा सार्वजनिक वापर विचारात घेऊन First Road Development Plan 1943-1963 तयार करण्यात आला होता. याचाच अर्थ महाराष्ट्र महामार्ग अधिनियम, १९५५ अस्तित्वात येण्यापुर्वी याच गोष्टी विचारात घेऊन रस्त्यांचे नियोजन करण्यात येत होते. त्यामुळे रस्त्यांच्या रुंदीकरणाच्या सीमा निश्चित करणे आणि महामार्ग नकाशांचे प्रकाशन करण्याचे काम राष्ट्रीय महामार्गाकडून करण्यात आलेले नव्हते. तसेच गाव नकाशामध्ये दर्शविलेल्या रस्त्याच्या सीमा त्या प्रमाणभूत धरून इतर सर्व गट-सर्व्हे क्रमांकाच्या हद्दी निश्चित केल्या जात होत्या. महाराष्ट्र महामार्ग अधिनियम, १९५५ लागू झाल्यानंतर सदर अधिनियमातील कलम ७ व ८ नुसार महामार्गाची हद्दनिश्चिती व नकाशे याविषयीची कार्यवाही होणे अपेक्षित होते. मात्र महाराष्ट्र महामार्ग अधिनियम, १९५५ विषयी इतर नियम प्रसिध्द केले नसल्यामुळे अथवा इतर तत्सम कारणांमुळे सदरची कार्यवाही होत नसल्याचे दिसून येते. तसेच पूर्वी वापरात असलेली गाव नकाशा प्रमाणभूत मानण्याची पध्दत पुढे सुरू ठेवण्यात आली.

मा. मुंबई उच्च न्यायालयात रिट याचिका क्र.१७७/२०२१ व इतर याचिका दाखल आहेत. सदर याचिकांमध्ये महामार्गाच्या हद्दीविषयक मुद्दे उपस्थित झाले आहेत. मा. उच्च न्यायालयाने दि.१४.१०.२०२२ च्या आदेशाने राज्य सरकारने महाराष्ट्र महामार्ग अधिनियम, १९५५ कलम ७ व ८ च्या तरतुदींचे पालन होते आहे का, याबाबत शपथपत्र दाखल करावयास सांगितले आहे. दि.०६.०१.२०२३ च्या शपथपत्राद्वारे राज्य सरकारने याविषयी निर्माण झालेल्या

परिस्थितीचा अभ्यास करण्यासाठी व आवश्यक उपाययोजना करण्यासाठी तज्ञ व्यक्तींची समिती स्थापन करण्याचे प्रस्तावित आहे, असे स्पष्ट केले आहे. महाराष्ट्र महामार्ग अधिनियम, १९५५ च्या कलम ७ व कलम ८ मधील तरतूदीनुसार संपूर्ण महाराष्ट्रात कार्यवाही करण्याच्या दृष्टिने समिती गठीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

#### शासन निर्णय :-

सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडून राष्ट्रीय महामार्गाकडे हस्तांतरित झालेल्या तसेच इतर रस्त्यांच्या रुंदीकरणाच्या सीमा निश्चित करणे आणि महामार्ग नकाशांचे प्रकाशन करण्याची कार्यवाही करण्याचे अनुषंगाने प्रथम संपूर्ण महाराष्ट्रातील अशा रस्त्यांचा आढावा घेणे, रस्त्यांचे रुंदीकरण, तसेच गावे, शहरे, वाहतुकीची तीव्रता लक्षात घेऊन आणि रस्त्याचे महत्त्व ठरवून राज्य महामार्ग, प्रमुख जिल्हा मार्ग, ग्रामीण मार्ग इत्यादीचा दर्जा नव्याने सुधारीत करणे याबाबत उद्भवलेल्या समस्यांचा अभ्यास करण्यासाठी व त्यासंबंधी उपाययोजना सुचविण्यासाठी सार्वजनिक बांधकाम विभागातील खालील तज्ञ अधिका-यांची याद्वारे नियुक्ती करण्यात येत आहे:-

क्रमांक	अधिका-यांचे नांव	पदनाम	समितीतील पद
१	श्री. एस. एन. राजभोज	मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग, कोकण	अध्यक्ष
२	श्री. व्ही. सी. नवले	अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळ, धुळे	सदस्य
३	श्री. सलिम शेख	अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळ, लातूर	सदस्य
४	श्रीम. अरुंधती शर्मा	अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळ, धुळे	सदस्य
५	श्री. अनिल शामराव ढेपे	कार्यकारी अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम पुर्व विभाग, पुणे	सदस्य सचिव

सदर समितीची कार्यकक्षा खालीलप्रमाणे राहिल :-

- १) महाराष्ट्र महामार्ग अधिनियम, १९५५ लागू होण्यापूर्वी प्रचलित असलेली पध्दत व अधिनियमातील तरतूदी यांचा समन्वय साधण्यासाठी उपाययोजना सुचविणे.
- २) महाराष्ट्र महामार्ग अधिनियम, १९५५ च्या कलम ७ व कलम ८ मधील व इतर कलमांमधील तरतूदींची अंमलबजावणी करण्याच्या अनुषंगाने आवश्यक त्या उपाययोजना सुचविणे.

३) राष्ट्रीय महामार्ग विभागाकडे हस्तांतरित व सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडील इतर रस्त्यांच्या सीमा निश्चित करणे व नकाशा प्रकाशित करणे.

प्रस्तुत प्रकरणी मा. न्यायालयात दाखल झालेल्या याचिकेच्या अनुषंगाने वेळोवेळी शासनाची भूमिका योग्य रितीने मांडण्याकरिता या समितीने हा शासन निर्णय निर्गमित झाल्यापासून ३ महिन्यांच्या आत अपर मुख्य सचिव ( सार्वजनिक बांधकाम ) यांना आपला अहवाल सादर करणे बंधनकारक राहिल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या [www.maharashtra.gov.in](http://www.maharashtra.gov.in) या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०२३०१२३१२२८०१२७१८ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

( प्रदीप पुनाजी तिलोटकर )  
कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन.

प्रत:-

- १) अपर मुख्य सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२
- २) सचिव (रस्ते), सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
- ३) सचिव (बांधकामे), सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२
- ४) सर्व सह / उप सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय मुंबई.
- ५) सर्व मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग.
- ६) श्री. एस. एन. राजभोज, मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम प्रादेशिक विभाग, कोकण.
- ७) श्री. व्ही. सी. नवले, अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळ, धुळे.
- ८) श्री. सलिम शेख, अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळ, लातूर.
- ९) श्रीम. अरुंधती शर्मा, अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळ, धुळे.
- १०) सर्व अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळे.
- ११) सर्व अवर सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १२) श्री. अनिल शामराव ढेपे, कार्यकारी अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम पुर्व विभाग, पुणे
- १३) सर्व कार्यकारी अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग
- १४) सर्व कक्ष अधिकारी, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १५) निवड नस्ती ( रस्ते- ०७ ).